

nucleaire onderzoeksinstellingen in Nederland. De gebruikelijke departementale stammenstrijd stond echter een daadkrachtig en goed gecoördineerd beleid in de weg.

Van Splunter concludeert dat het Nederlandse kernenergiebeleid in de jaren 1945-1954 niet voldeed aan dat wat van een trouwe bondgenoot van de Verenigde Staten mocht worden verwacht. En inderdaad, Nederland steunde het Baruch-plan aanvankelijk niet van harte en hield haar uraniumoxidebezit angstvallig geheim voor de Amerikanen. De vraag rijst echter of het Nederlandse kernenergiebeleid in deze jaren wel als toetssteen kan worden gebruikt om het Atlantisch gehalte van het Nederlandse buitenlandse beleid te bepalen. Het Amerikaanse nucleaire beleid in die jaren was monopolistisch en niet bondgenootschappelijk van karakter, of met andere woorden, de Amerikanen streefden naar hegemonie door middel van een kennis- en grondstoffenmonopolie, in plaats van door bondgenootschappelijke samenwerking. Waar geen bondgenoten worden gezocht, kan ook geen trouw worden verwacht. De oplossing die Van Splunter voor dit probleem heeft gezocht, een politiek-theoretische exercitie op basis waarvan hij het Amerikaanse monopolistische nucleaire beleid als pre-hegemoniaal typeert, overtuigt niet. In de historische praktijk sluiten het streven naar hegemonie en een monopoliepositie elkaar bepaald niet uit. Bovendien, vanuit historisch oogpunt veronderstelt de toetsing van de trouwe-bondgenootthese een hegemonistische Amerikaanse opstelling.

Ten slotte had de handelseditie van dit proefschrift een betere redactie verdient. De leesbaarheid lijdt nu onderde veelvuldige, soms letterlijke herhalingen in de tekst die het gevolg zijn van de in politicologische studies gebruikelijke in- en uitleidingen van ieder onderdeel. Desalniettemin is ook waardering op zijn plaats voor het minutieuze onderzoek van Van Splunter. Te meer daar recentelijk het kernenergiearchief van het ministerie van onderwijs en wetenschappen deerlijk gehavend uit de strijd met de Centrale archiefselectiedienst te voorschijn is gekomen, zoals Van Splunter uiteenzet. Plannen vooreen vervolgonderzoek lijken dus bij voorbaat door de papiermolens te Winschoten te zijn vermalen.

P. M. H. Groen

J. Barendregt, *The Dutch money purge. The monetary consequences of German occupation and their redress after liberation, 1940-1952* (Dissertatie Vrije Universiteit Amsterdam 1993, Tinbergen institute research series LI; Amsterdam: Thesis Publishers, 1993, 296 blz., ISBN 90 5170 206 X).

In zijn aan de Vrije Universiteit te Amsterdam verdedigde proefschrift heeft Barendregt op bekwame wijze de bekende stof betreffende de naoorlogse geldzuivering in Nederland samengevat, waardevol nieuws toegevoegd over de Londense voorbereiding ervan en een internationale vergelijking gemaakt die het Nederlandse fenomeen in een brede context plaatst. De goed leesbare Engelse versie maakt het boek adequaat toegankelijk. Ook los van het extra dat de auteur aan de bestaande kennis toevoegt, vormt zijn werk de synthese waar toekomstige historici en economen niet omheen kunnen.

Het verhaal van de geldzuivering is al herhaalde malen uit de doeken gedaan, onder andere door de minister van financiën die haar zelf verwezenlijkte, mr. P. Lief tinck. De noodzaak ertoe vormde een erfenis van de bezetting. De opheffing van de deviezengrens met Duitsland in 1941, de Duitse oorlogsschattingen en de inkrimping van de reële economie hadden tegen het einde van de tweede wereldoorlog de geldhoeveelheid buitensporig doen aanwassen. De overmaat hiervan in relatie tot de toch al geslonken goederenhoeveelheid diende na de bevrijding zo snel mogelijk te verdwijnen, op straffe van een wilde inflatie. De noodzaak van een chirurgische ingreep werd tijdens de oorlog al onderkend, zowel door de regering in ballingschap te Londen

als in Nederland. Hier studeerden particuliere studiegroepen, het ministerie van financiën en de Nederlandsche Bank op de kwestie zodat Lief tinck voor het te voeren beleid maar uit de gereedchapskist had te kiezen. Zijn eigen variant was uiteindelijk nogal omslachtig doordat Lief tinck naast monetaire ook morele doeleinden nastreefde, zoals het opsporen van zwart geld en zijn houders. Meer dan nodig werd ook de kapitaalmarkt gereguleerd. Mocht zijn jasje niet zo rood zijn als men dacht, Lief tinck was in ieder geval een echte ordenaar, althans in die jaren. Aan de waardering voor zijn werk doet dit thans echter geen afbreuk meer. In de tijd zelf was het oordeel daaromtrent op zijn minst niet unaniem.

Terugblikkend beseffen wij dan ook het voordeel dat nu een afgewogen oordeel over het welslagen van de geldzuivering mogelijk is. De auteur van dit boek vormt hiertoe de leidsman bij uitstek maar merkwaardig genoeg plaatst hij ons voor een probleem dat voortvloeit uit een onopgeloste spanning tussen zijn periodisering van de geldzuivering en zijn beoordeling ervan. Zoals meestal is het begin van de periode duidelijk, namelijk de blokkering van de honderd gulden-biljetten in juli 1945. Maar wanneer eindigde de geldzuivering? Op grond van dit boek lijkt dit in 1952 het geval te zijn, wanneer de deblokkering ten einde is, al lopen er wat restjes door tot de jaren zeventig. Maar vervolgens komen we in hoofdstuk 11 tot de evaluatie en stelt Barendregt de vraag of de geldzuivering noodzakelijk was en het antwoord luidt bevestigend. Had zij efficiënter uitgevoerd kunnen worden? Naar de mening van de auteur waarschijnlijk wel, waar ik zou menen zeker wel. En dan, als laatste zin van het boek, schrijft hij: het schijnt (it seems) dat de geldzuivering als een deel van het herstelprogramma een belangrijke bijdrage leverde tot de economische reconstructie van Nederland. Daar keek ik eerlijk gezegd van op, want als het alleen maar schijnt of lijkt, dan relativeert de schrijver het belang van de geldzuivering dusdanig dat het niet meer dan een onderdeel van de herstelpolitiek in totaal vormt in plaats van, naar mijn mening, een fundamentele voorwaarde hiervoor. En indien die geldzuivering dan van zo relatief belang was, waarom er dan een heel boek aan gewijd?

In 1955 heeft C. Goedhart al betoogd dat niet de geldzuivering maar de Marshall-hulp het monetaire evenwicht deed bereiken. Als dat de doelstelling was van de geldzuivering verschuift het einde ervan in monetaire zin naar een later tijdstip en breekt dit de periodisering af die Barendregt geeft. Men kan deze alleen herstellen door de geldzuivering als prestatie op zichzelf te beschouwen en ik doe dit graag omdat anders het fundament zou komen te ontvallen aan een boek dat — op zichzelf beschouwd — een waardevolle bijdrage tot de economisch-historische literatuur vormt.

Joh. de Vries

E. Witte, J. C. Burgelman, P. Stouthuyse, ed., *Tussen restauratie en vernieuwing. Aspecten van de naoorlogse Belgische politiek (1944-1950)* (Brussel: VUB Press, 1989, 352 blz., ISBN 90 70289 58 X).

Dit boek is een uitgave van het multidisciplinaire Centrum voor de studie van Belgische politieke processen en structuren van de Vrije Universiteit van Brussel. Historici, politicologen, communicatiewetenschappers en juristen werkten eraan mee. Drijvende kracht achter het centrum en dit boek is historica Els Witte. Zij schreef het inleidende hoofdstuk waarin ze haar bijdrage aan de nieuwe *Algemene Geschiedenis der Nederlanden* als leidraad neemt. Enkele thema's worden verder uitgediept: de sociaal-economische evolutie, de buitenlandse politiek en de Vlaamse Beweging. Tevens licht ze de centrale vraagstelling van dit boek toe. De periode 1944-1950 was een typische overgangsfase met elementen van restauratie en vernieuwing. Het